

KALAUZ

A SIKETNÉMÁK OKTATÁSA ÉS NEVELÉSE TERÉN.

HAVI FOLYÓIRAT.

A nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi m. kir. Miniszterium 43078/1890. számú magas rendelete értelmében e lapot a hazai összes tanító és tanítónőképző intézetek ingyen kapják.

ELŐFIZETESI ÁRA :	Felelős szerkesztő és kiadó :	HIRDETÉSEK ÁRA
Egész évre 2 frt 50 kr.	Scherer István	Soronkint 15 kr.
Egyes szám ára : 25 kr.	Budapest, I. Mozdony-u. 24.	Bélyegilleték 30 kr.

TARTALOM: Cházár András. —r, Kell-e a siketnémáknak tankönyv. — Adalékok siketnéma-oktatás ügyünk történetéhez. — Hazai intézeteink és iskoláink. — Külföldi szemle. — Könyvszemle. — Vegyesek. — Szerkesztői üzenetek.

Cházár András.

1745. VI/5.—1816. I/28.

Most, hogy a Budapesten lakó siketnémák Cházár András emlékének megörökítése tárgyában megtették a kezdeményező lépést, nem lesz érdektelen ha e valóban nemesszivü emberbarát emlékét felidézzük s nem ugyan a vácsi intézet keletkezési történetével, mint inkább Cházár András egyéniségével foglalkozunk bővebben. Alkalmul szolgál erre nem csak az, hogy e hó 28-án lesz 77 éve, hogy a magas kort elért férfiú a sirba hanyatlott, hanem az is, hogy Aigner Lajos író és könyvkereskedő közvetítésével sikerült Cházár András arczképét megszerezniünk, melyet mostani számunk 3-ik lapján találnak olvasóink.

Cházár Andrásról nagyon kevés emlék maradt reánk. Krenedits Ferencz megszerezte néhány évvel ezelőtt a rokonoktól olajfestésü arczképét, a melyet azomban nem sikerült, — csak az eladó becsületszával — az igazinak bizonyítani. Ez az arczkép valahol a poros fal mellett hever

— legalább a közelmúltban még hevert — a váczi intézetben, a helyett, hogy szembetűnő helyen függene s emlékeztetné a látogatókat arra, hogy a szerencsétlen siketnémák egyik legnagyobb jóltevője az, a kinek számos és kinos gondjai mellett, volt elég melegen érző szive ahhoz, hogy az elhagyatottak ügyét magáévá tegye. Talán a jelenleg élő nagyságoknak eszükbe fog egyszer még jutni a szerény táblabíró is.

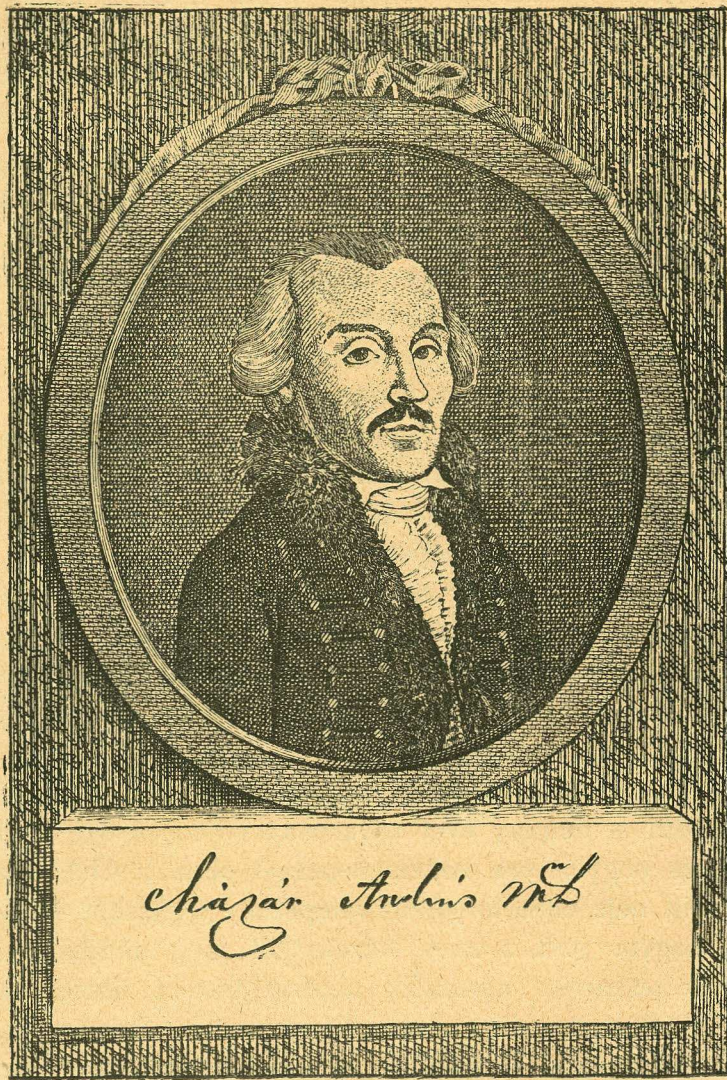
Egyéb emlék nincs abban az intézetben, mely létesítését neki köszönheti. Igaz, hogy néhány hirlapi czikken kívül, egyetlen egy hosszabb munkája van csak, melyet a siketnémák érdekében írt s így az emlékek száma nagyon kevésre tehető; de Cházár megérdemelné, hogy ne csak azon művei szereztessenek meg, a melyek a siketnémákkal foglalkoznak, hanem a többiek is, a mik már nagyobb számban vannak.

Ezek előre bocsátása után vázoljuk röviden Cházár András életét és tevékenységét.

Született Jólészen, Gömörmegyében 1745. június 5-én régi nemesi családból. Atyja igen szigorú nevelésben részesítette s már mint gyermeket arra szoktatta, hogy a nélkülözésektől ne riadjon vissza. Elemi tanulmányait Berzétén kezdette s Dobsinán folytatta, ez utóbbi helyen a német nyelvben is gyakorolva magát. Tizenkét éves korában atyja az eperjesi iskolába vitte, a hol 5 évig maradt. Innen Késmárkra ment, majd húsz éves korában Pozsonyba. Ez utóbbi helyen a jogi tudományokat hallgatta. Atyja a tanítatás költségeit nem tudta fedezni s így a fiatal ember arra volt utalva, hogy nevelősködjék s saját keresményéből tartsa fenn magát.

Ezen körülmény korán megérlelte az ifjut s egyuttal önállóságra szoktatta. Talán nem tévedek, ha azt állítom, hogy saját nyomorusága tette szánakozóvá a mások nyomora iránt s az élet nehéz küzdelmeit átélve s felettük

győzedelmeskedve, közvetlen tapasztalatból ismerte mind-
azokat az akadályokat, melyek az ember boldogulásának
útjában állanak.

Tanulmányait tanárainak megalégedésére végezte el s
21 éves korában Győrött joggyakornok lett. Egy évvel

később Torna vármegye közönsége előtt letette az ügyészi esküt s felvételte az ügyészi karba.

Érett gondolkozásának ekkor fényes tanujelét adta. Nem nyitott irodát, bár tehetett volna, hanem, hogy az ügyészi teendők minden ágában tökéletesítse magát, többeknél segédeskedett s csak öt év múlva, midőn életpályájának minden ágában jártasságot szerzett, telepedett le Rozsnyón.

A 28 éves fiatal ember hamar hirnevet szerzett magának s nemcsak pöre volt fölös számban, de sokan kívánczok voltak hozzá jogi gyakorlatokra is. Temérdek munkája mellett ráért arra is, hogy joggyakornokainak jövőjét előmozdítsa. Ez mutatja azt, hogy mások boldogításában kiváló örömet lelt. Saját maga azonban kevés örömet érhetett meg. Családi élete viszontagságokkal volt teljes.

Első neje eskőrban szenvedett s ettől egy gyermeke született, a kinek életben maradásához nagyon kevés reménye volt s ez okból, örökösöket óhajtván, nejétől elvált s második házasságra lépett.

A szerencse ekkor sem kedvezett neki, mert második neje néhány napi együttélés után elhagyta — s válópert indított ellene. A gömörmegyei törvényszék ki is mondotta az elválást, a mely csak a felsőbb bíróság jóváhagyását igényelte még.

Válóperének végleges elintézése előtt harmadszor is megnősült s néhány évet zavartalan boldogságban töltött. E sietés nagyon sok kellemetlenséget okozott Cházárnak. Második neje ellen folytatott válóperét a legfelsőbb bíróság nem hagyta jóvá s ezen házasságot még mindig fennállónak tekintvén, harmadik nejével történt összekelését törvénytelennek nyilvánította s kényszerítette Cházárt, hogy nejétől elválják. A szerető nőt nagyon elkeserítette e csapás s nem is élte túl, csak rövid ideig.

Többször nem nősült s élete hátralevő idejét, mint özvegy élte át. Első nejétől született Gábor fia reményén

felül megnövekedett, sőt megnősült s unokával ajándékozta meg, de ez örömek is rövid ideig tartottak, mert előbb unokája, majd fia is meghalt.

A mint fokozatosan emelkedett az emberek becsülésében s a mint növekedett hirneve, épp oly mértékben érték kellemetlenségek s épp úgy szaporodtak ellenségei is. Egyenes, szókimondó levén nem azt kereste, a mi másnak kedves, hanem a mit maga helyesnek vélt s a mi neki meggyőződése volt, azt nem hallgatta el. Lehet, hogy őszintesége sokak hiuságát sértette, lehet, hogy át is lépte azt a határt, a melynél az őszinteség az önhittség és gorombaság jellegét ölti fel, tény az, hogy komoly ellenségeskedések ellen kellett védekeznie. Nemcsak vagyonát, az egész Cházár család jószágait támadták meg perrel, de személyét is üldözések tárgyává tették. Különösen harmadik nejével történt összekelését igyekeztek ellenségei kiaknázni s a sok-nejűség bűnét akarták rábizonyítani. Szándékuk azomban nem sikerült s ellenségei nem győződelmeskedhettek felette.

József császár azon rendelete után, hogy a német nyelvet kell használni hivatalos érintkezésben, nem vállalt többé pereket. Nem azért, mintha a német nyelvben kellő jártassággal nem birt volna, hanem mert e rendeletet törvénytelennek ismerte s a kényszernek nem akarta magát alávetni. De hallgatagon nem tűrhette a császári önkényt s röpiratban kelt ki ellene.

A magyar nyelvet különösen óhajtotta volna nagyobb pártolásban részesíteni s mihelyt alkalma nyílt erre, azonnal sikra is szállt érte. József császár halála után Gömörmegye főjegyzője lett. Ezek után következő éveit nevezhetjük méltán legtevékenyebb s legszebb éveinek. Az 1792. évi országgyűlésre nyújtotta be azon tervét, hogy a tanácskozások s minden hivatalos érintkezés ezentul magyar nyelven történjék. Ezen s egyéb feliratait több nyelvre

lefordítva közköltészen kinyomatták s terjesztették, mi által neve nemcsak megyéjében, hanem az egész országban ismertté lőn.

Már mint ismert nevű egyén hívta fel az ország lakosságát, hogy a siketnémák számára egy intézet létesítését tegye lehetővé. Éppen nagy hírnevének kell tulajdonítanunk azt is, hogy mint nem grata persona, még is ő bizatott meg az adományok beszédésével.

Ha körülményeit tekintjük, csodálkozva kérdezhetjük, honnan merítette a kedvet ahhoz, hogy temérdek baja mellett, még a siketnémák számára is juttatott időt?

Ugy áll előttünk, mint az erős tölgy, mely a szél, a vihar, a villám csapásai, a vadkan túrásai s az emberek fejsze csapásai közepette is talál arra módot, hogy újabb és újabb galyakat hajtson, mintegy daczolva mindennel s kicsinyelve az okozott sebeket, a melyek szívós életét nem képesek megrongálni.

Annyi baj, annyi kellemetlenség, mely éppen azon időben érte Cházárt, midőn felhívását a »Magyar Kurirban« közzétette, más, kevésbé szívós egyént legalább is kedvetlenné tett volna mások baja iránt, míg ő keresve kereste a módokat, hogy mások boldogulását elősegítse. Azt kell hinnünk, hogy enyhülést talált abban, ha mások bajait megszüntetni iparkodott s ez idő alatt feledte a magáét. De nagy emberszeretettel kellett ehhez birnia.

Nagy buzgalommal gyűjtött a siketnéma-intézet alapjára s még 1802-ben is, a midőn a váczai intézet már felállítatott, annak alaptőkéjét gyarapítani iparkodott. Ebben az évben írta »Könyörgő levelét« a rozsnyói püspökhöz, de talán az egész ország népességéhez, mely — életirója szerint — »felebaráti szeretetének egyik legszebb emléke.«

Mi oka lehetett annak, hogy — legalább adataink az ellenkezőre nincsenek — az általa kezdeményezett intézetet soha meg nem látogatta?

Talán naplójából megtudhatnók.

Valószínű, hogy elkedvetlenítette valami körülmény, mert hiszen az intézet megnyitását 14 évvel túl élte s az ember, saját vagy legalább részben saját munkáját mindenkor szívesen nézi meg.

Családja előtte meghalván, vagyonáról úgy intézkedett, hogy mindene könyvtára gyarapítására fordíttassék s e könyvtár közhasználatra bocsáttassék.

A könyvtár kezelésével a gömöri ág. hitv. ev. eszterességet bizta meg.

Gyenge testalkatu beteges ember volt s csak mértékletessége által volt képes életét oly hosszúra nyújtani. 1815. év végével ágyban fekvő beteg lett s következő év január 28-án meghalt.

Tetemei Jólészen, a családi sirboltban nyugszanak. Áldás emlékezetén!

—r.

Kell-e a siketnémáknak tankönyv?

Fejlődő ügyeknél mindig találunk egy-két olyan odavetett kijelentést, mely a kritika világitásánál alig volna képes eredeti alakjában megmaradni. Egy-egy gondolkozó ember valami eszmét nyer, a melyre nézve azt tartja, hogy mert hirtelen támadt, mintegy isteni sugallatnak vehető s nem is szükséges, hogy annak lényege bővebben megvizsgáltassék, hiszen olyan természetes, legalább előtte természetes az. Alkalma nyilván annak kijelentésére, gondolkodás nélkül írja le s ha neve magában véve elég ismert már, az olvasó, mint érett s minden oldalról megvilágított eszmét magáévá teszi, jelszónak veszi.

Van a siketnémák oktatás-ügyénél is ilyen jelszó elég. Hogy többeket ne említsek: „A gyengébb tehetségűeket külön kell egy mástól választani s egyik csoportot a beszélésre kell tanítani, a másikat jelek segítségével oktatni.“ „Az intézetekbe csak jó tehetségűeket kell befogadni. (Mintha az intézeteknek az állana érdekükben, hogy működésükkel minél nagyobb feltűnést ébreszt-hessenek.)

„Az első három évben nem kell semmiféle tankönyv.“ „*Abc*-és olvasókönyvre jó siketnéma tanítónak nincsen szüksége.“

Mutatóul elég lesz talán ennyi. Az itt felvetett jelszavak mindegyike elég fontos ahhoz, hogy véleményt nyilvánítsunk fellettük, jelenben azonban csak a két utóbbiról kívánok megemlékezni.

Nem tagadom, nagyon szép gondolat az, hogy az egyén, különösen pedig a siketnéma egyén tanítása ne szoruljon semmi más eszközre, csak a tanítóra magára. Lelkesnél lelkesebb, türelmesnél türelmesebb tanítóink boldog megadással ismételik a tanult új szavakat és ismételtetik a növendékekkel s azok, emlékező tehetségük kíváló lévén különösen ebben az irányban, szüntelen tiszta látóképét bírják a tanult szónak. Az irott betű, vagy a nyomtatott betű, mint a gyermekek szemének rontója, nyugalomba vonul, nem szorulunk reá, mint az emlékező tehetség segédjére, mint a szemlélet sokoldalúságának eszközére, mint a gondolatban élő fogalmak jó kifejezőjére. Gyermekeink hibátlan kiejtéssel beszélnek, a tanult alakot soha el nem felejtik, vagy ha elfelejtenék, ott van tanítójuk, a kitől megkérdezhetik, még abban az esetben is, ha nem tudják neki megmondani, hogy mit kívánnak kérdezni.

Boldog hit és boldog hívők.

„Szent egyszerűség“ nevezhetnők máskép. Milyen boldog lehet az, a ki ezeket az utópiákat a valóság mezébe tudja öltöztetni. Olyan tudomány, a melyet szeretnék magam is elsajátítani, de a reális élet nem engedi.

Én nem tudom elképzelni, hogy tankönyv nélkül ellehetünk, nem tudom azt sem elképzelni, hogy *Abcsés* könyv nem szükséges.

Igazam van-e, az alábbiakból majd kiviláglik.

Mit céloznak a tankönyv írók, a midőn nem ignorálják sem a betűk tanítása fokán a könyvet, sem a szavak tanítása fokán?

Mindenesetre azt, hogy a gyermek még akkor is láthassa a betűket és szavakat helyes alakban, a mikor nincs az iskolában s a mikor azt emlékezetébe idézni akarja.

Éppen Roboz József írta a „Kalauz“ mult évfolyamában, (Melléklet 33—37) hogy a gyermekeknek kell adni bizonyos pontokat, amelyek mintegy rögzítési pontoknak tekintessenek. A ki az *Abcsés* könyveket másoknak tekinti, az alaposan téved, de a ki azt hiszi, hogy a repülő szó, vagy a tábláról letörült betűalak is alkalmas arra, hogy támaszpontul szolgáljon, még alaposabban téved. S a Kalauz mult számában éppen Roboz J. tekinti az

Abczés könyvet szükségtelennek. S itt azt hiszem saját teóriája jön ellenmondásba.

Tény az, hogy nekünk szükségünk van arra, hogy a siket-néma gyermek, a midőn az első betűt megtanulta kimondani és írni, azt ne csak az iskolában találhassa fel a fali táblára írva, a mit aztán következő órán letörölünk, hanem olyan helyen is, a honnan nem törölhető le. Most már kisegítőnek a fali olvasótáblát is tekinthetjük, de ennek az a hátránya van, hogy csak az iskolában található fel s azt a gyermekek magukkal nem vihetik. Hol keresse most már a gyermek azt a fix pontot, a melyre nyugodtan támaszkodhassék, a mely neki mindenkor szép s teljesen jó képet mutasson?

Önmunkásságra is kell szoktatnunk a gyermeket s különösen kezét kell ügyesítenünk abban, hogy a betűket ne csak szépen, de gyorsan is tudja leírni. Az iskolában nincs erre elég időnk, ott inkább a gyorsaság, mint a szépségre törekedhetünk. Nem kell-e olyan valaminek lenni, a miről a gyermek otthon másolhasson s nekünk munkájának eredményét bemutassa? Erre való az *Abcés* könyv, különösen pedig az abczés könyv azon része, mely inkább a betűk ismertetését tűzi ki feladatul.

De még más célja is van szerintem a könyvnek s különösen az *Abcés* könyvnek.

Ismeretünk legnagyobb részét könyvből tanuljuk. Nemcsak a betűk ismeretét és az olvasási képességet, hanem mindazon képességeket és ismereteket, melyeknek tudása teszi az egyént műveltté. Arra irányul tehát a feladatunk, hogy a gyermek a könyvet, mint az ismeretszerzés eszközét ismerje fel s még a már szerzett s talán a tanár részéről adott ismeretek jó részét is ott találja megírva, hogy így a tanár nélkül is képes legyen emlékező tehetségének hiányait pótolni.

A betűk ismeretét könyv nélkül sokkal nehezebben és lassabban, tovább megyek — mind a tanító, mind a növendék részéről fárasztóbban taníthatjuk csak meg, míg a könyv segítségével sok időt takarítunk meg s fordíthatunk más célra. A bármily csekély-mennyiségű szót pedig másképp nem idézheti a gyermek emlékezetébe vissza, mint a könyvből, mert a ki tanított kezdő siketnémákat, azt tudni fogja, hogy az egyik órában megtanított szó, még korántsem vált a növendék tulajdonává s azt még számtalan ismétlés, olvastatás után is tapasztalhatta, hogy

szüntelen elfelejtik s ilyenkor megbecsülhetlen, ha utalhatjuk a gyermeket arra, hogy a könyvében mindig biztos támaszt találhat.

Talán sikerült a fentiekben a két utolsónak idézett jelszót valódi értékére alászállítani, talán megmozdítottam egyikét azoknak a köveknek, a melyek ingadozó talajra voltak odadobva s csak egy érintés kellett, hogy kellő helyükre guruljanak vissza.

Szándékom az volt, hogy a siketnéma-tanítók figyelmét felhívjam ezekre a jelszókra s bővebben megvilágítva őket, magukat a jelszókészítőket felhívjam arra, indokolják állításaikat. Sokkal könnyebb egy-egy eszmét mindenféle variációban hangoztatni, semmint annak helyességéről másokat okokkal meggyőzni. Lássuk az ő okaikat is, mielőbb jelszavukra esküdnénk s ha meg tudnak bennünket győzni arról, hogy igazuk van, én leszek a legelső, a ki ezt elismerem.

Adalékok siketnéma oktatás-ügyünk történetéhez.

A' Süketnémák oktatásáról.)*

1. §.

Melly terhes dolog legyen a' gyermekeket. kik ép érzékekkel birnak nevelni; melly nehéz azokat a legszükségesebb tudományokra oktatni; melly fáradságos a' halló tanítványok nevelését helyesen elintézni, 's véghez vinni, minden ember, ki azt igazán meggondolja, áttallátja: mennyivel nehezebb tehát olyan gyermekeket, kik sem hallanak, sem beszélleni nem tudnak, oktatni, nevelni, tanítani?

Mivel a' süket egy főérzékével, tudniillik a' hallás érzékével nem bir, szó 's beszéd által semmire sem lehet azt tanítani; valami más úton, és módon kell tehát a' süketnek értésére adni mind azt, a' mit tudnia kell: szükséges azért, hogy mindenek előtt a' módot, mellyen a' süket gyermek elméjét 's eszét meg lehet világosítani, maga a' tanító, ki egyszersmind nevelője a' süketnek, jól értse; azután, mitsoda renddel fejlődik ki az emberi értelem, jól tudja; végtére, hogy azon módot és rendet mindeu nehézségeket 's akadályokat meggyőzvén, állandóul és fáradhatatlanul kövesse és gyakorolja.

A' Süketnémának baja abban áll, hogy mivel emberi szót nem halhat, beszélleni más emberek utánózása által meg

*) A Tudományos Gyűjtemény 1836. III. kötete 10—28. lapján. Nagy Lipóttól.

nem tanulhat; azért a' jámbort valami más módon kell a' beszédre is megtanítani.

Már, hogy a' különbséget és ellenkezést, melly a' süketnéma és a' halló ember között vagyon világosabban átlássuk, vegyünk fel két kisdéd gyermeket, és azokra, midőn tsak egynehány hónaposok, kezdjünk figyelmeztetni, és minden körülményekre vigyázni. Midőn három, négy hónaposok, semmi különbség köztök, úgy néz, vidúl, sír az egyik, mint a' másik; egynehány hónap mulva kezdik a' tápláló anyát, a' kedvező atyát ismerni, érthető hangon nevetni, vagy sírni, az anyának hízékedése, az atyának enyelgése egyiket is, másikat is mosolygásra hozza, mind a' kettő kezdi testvéreit, táplálóját ismerni, az étel és ital vágyát valami jel által közleni. — A' második esztendejében lépven az egyik: „Papa, Mama“ szavakat gagyogja, a' másik tsak egyszerű és érthetetlen hangot ejt. Ennek szülői semmi viszontagot sem gyanítván, azt vélik, hogy ez azért történik, mert egyik gyermek korábban szokott megszólamlani ('s ez igaz is) más ellenben későbbben; várják tehát napról napra, hogy magzatjok őket megnevezze, de hasztalanul; mert midőn a' másik gyermek már sok szavakat értelmesen rebeg, ez tsak bizonyos, 's nem érthető hangot ad magától, már pedig harmadfél esztendő a' gyermek: azt is veszik észre a szülők, hogy ha a' gyermekhez szóllanak valamit, a' gyermek nem érti, tekintetekből pedig, és mutogatásokból sokat megért: látják azt is, hogy a' gyermek akaratját, 's vágyait mutogatás 's jelek által iparkodik másoknak tudtokra adni. — Már most meggyőződhetnének a' szülők a felül, hogy gyermekök süket: de el nem hitethetik magokkal, hogy a' gyermek, ki különbféle hangot tud száján kibotsátani, valahára szóllani is ne kezdene: elmúl tehát ismét egy, két esztendő; és midőn a' halló gyermek más beszéllő emberek között forogván jól megtanult beszélleni, a' mi gyermekünk egy szavat se tud kimondani. Mi lesz már ezen gyermekből? mikor fog megszólalni? Jámbor szülők! magzattok soha sem fog, ha köreteken marad, szóllani. Hogy hogy? e' gyermek nem néma (kuka) ő úgy nevet, úgy sír, úgy kiált, mint mi. Nints különben: mert ő ugyan tulajdonképpen nem néma, és még is úgy, mint mi, beszélleni, soha sem fog. Mi annak az oka? talán szólló eszközei romlottak? nem; mert tekintsük tsak meg nyelvét, ajakait, fogait, szájpadrását, gégejét, meglátjuk, hogy mind ép, egészséges és mozgékony, mint mi nálunk; mitől van tehát, hogy nem szól a' gyermek? egyedül attól, hogy szavunkat nem halja, és azért

azt nem utánozhatja: mert az szent igaz, hogy a' melly ember szózatot nem hall, azt ki sem mondhatja.

2. §.

Azért a' Süketnémák, kik nem oktattattak, akár melly kimivelt és képzett társaságban éljenek, más emberekkel nem értekezhetnek, mivel a' beszéllést, mellyet más emberek egyedül a' hallott szavak utánozása által tanulnak meg, ők nem hallhatják, 's e' szerént nem is utánozhatják. — Ezen szánakozásra méltó állapotban, 's elszomorító tsendben, mintegy magokra hagyatva, élnek szegény süketek. — Nem hathat emberi szózat szívökre; a' fűrgé madarak vidor tsevegése nem érdekli őket; az élesztő természetnek felvidámító hangjait nem érzik; a' szélnek zúgásában egy mindenható Lélynék, az emberi elmét felemelő izgatását nem gyanítják: érzéseiket, 's bajaikat másoknak ki nem magyarázhatván, mások szándékát 's akarattját nem értvén, önnön magokba rejtekeznek, és tulajdon indulatjoknak hagyatván, egészen elvadulnak. Némelyek közülök, kik talán kevesebb elmebeli tehetséggel bírnak, mivel eszök ki nem fejtődik, annyira lealacsonyíttatnak, hogy inkább az oktalan állatokhoz, mint az emberekhez hasonlíttathatnak. Mások, kiket a' természet jobb elmével áldott meg, és kedvezőbb körülmények között serdültek, annyira ugyan nem vetemednek, de még is mivel gondolatjaikat 's érzelmeiket másokkal nem közölhetik, embertársaiktól beszéd által oktatást nem vehetnek, elméjük 's értelmök úgy meg vagyon szorítva, hogy az elmebeli képzeteket (ideas abstractas) semmiképen meg nem foghatják; az érzékek által nyert képzeteiket elméjükben meg nem tarthatják; azokat jó rendbe szedni nem képesek; ezer meg ezer tárgyról semmi képzetet nem alkothatnak: a' jót a' rosztól, az igazat a' tsalástól nehezen és homályosan különböztetik meg; lelki erejük 's elmebeli tehetségök igen nehezen, és nem igen magos fokig emelkedhetik. Ellenben az ilyen süketnémában korán támad a' kívánság, és arra sürgető ösztön, hogy gondolatit és érzéseit másokkal közölhesse, azért jelek és mutogatások által iparkodik közölni másokkal érzelmeit 's gondolatit, de mivel ezek által magát jól ki nem jelentheti, észre veszi, hogy ő boldogtalan; és annál inkább óhajtja az oktatást és a' bevezetést az emberi társaságba.

De ha meglegszik is az ilyen süketnéma ifju egyéb körülményivel, melly boldogtalan tsak az által is, hogy mi végre van e világon, 's mi lesz belőle holta után, nem tudja. Ámbár nagy a'

hiány a' süketnéma testében, még is lelkére és elmebéli foghatóságára nézve a tanulásra alkalmas lehet; megtörténik ugyan, hogy a' süketség tompa elmével és buta értelemmel van öszvekaptsolva; de ez ritkán, és többnyire csak azokban, kik nem születtek süketen, hanem valami nyavalya által veszték el halló erejeket.

Hogy ítéletet hozzunk arról, vallyon a' süketnéma ép elmével bír-e, vagy buta és ostoba: nagy figyelemmel kell azt megvizsgálni. Mert a' süketek mivel többnyire magokra hagyatván, a' társaságból kizáratnak, valami vad, buta 's alattomos tekintetet és ostobaságot mutatnak artzokon: de ha jó móddal oktattatnak, vezettetnek, megvidúl szemök, felderül képök, 's lassanként megnyilik 's kitünik az eszök.

Midőn a' süket valamelly jól elrendelt Intézetbe felvétetik; először: a' magányából, elzártságából, a' fonák neveléstől, a' sok üldözések, megvetések és gúnyoktól megszabadul: azután olyan emberek keze alá jut, kik egyedül az ilyen szerencsétlenek boldogítására szánták 's áldozták fel magokat: továbbá magához hasonló társakat talál; mindenütt jó rendet, munkásságot, tisztességet lát; ezek miatt, nem tsoda, ha a süketnéma egészen megváltozik, és a' ki az előtt haragos, makats és türhetetlen volt, megszeliđül, és a tanulásra kedvet kapván, örömet hajlik mindenre, a' mit a' tanító kíván tőle. Itt bizonyos jelek, mutogatások, az irás és kimondás által minden jószágnak megnevezésére, ismérésére megtanittatik, és így alkalmassá lészen más tudományok megtanulására; úgymint: hogy más emberekkel társalkodhassék, valami mesterség által magának élelmet szerezhessen, hazájának hasznos tagja lehessen; de a' mi mindeneket felülhalad, az: hogy mint Keresztény ember, Istenét Hitben és Valóságban imádjá, szeresse és Ahoz juthasson. Hogy mindezekre megtaníthatnak a süketnémák, számtalan példák bizonyítják, mert nem csak nagyon sok mesteremberek, kézművesek vannak, kik tisztességesen 's betsületesen dolgoznak, 's élnek a' köztársaságban, hanem olyak is találhatnak, kik a' süketnéma-Intézetekben Igazgatók, vagy Tanítók; ilyen: Massieu Párisban, Chomel Genfben, le Clerc Amerikában, Möller Sveciában, Sensz Oroszországban, Habermasz és Wilke Berlinben s' a' t.

Azért irtóztató dolog, a' süketnémát egészen magára hagyni, annak csak testét táplálni, lelkét pedig a' szilaj indulatok martalékjává tenni, és a' tudatlanság örvényébe taszítani. Bizonyára

minden Keresztény szülő nem kis vétéknek tartaná, ha gyermekét meg nem kereszteltetné; de azt sokan nem tartják vétéknek, hogy ügyefogyott gyermekeik Isteni félelem 's hitbéli vigasztalás nélkül nőlnék fel, 's hogy minden boldogság reménye nélkül más világra költöznek.

3. §.

Mivel a' süketet a' hallás érzéke által, mint más embereket szoktunk tanítani, nem taníthatjuk, szükség, hogy minden oktatás a' látás érzékén alapitassék, és úgy a' süketnél a' hallásfogyatkozását a' látásnak kell kipótolnia. Hogy pedig a' süketek a' hallás hiányát a' látás által kipótolhatják, onnan vagy, hogy a' süketeknek igen éles és beható látások szokott lenni. Mert az olyan embernek, ki egy vagy más érzéke nélkül szűkölködik, ad a' természet valami hathatós ösztönt, melly által az egyik érzéknek hiányát, a' többi érzékei által naggyában helyrehozhatja. Ezen okból emelik a' vakok a' tapintás érzékének erejét olly magas fokra; mivel minden figyelmöket egyedül arra fordítják, midőn valami külső dolgot akarnak megismérni. Így a' süket is, ha valamit megnéz, meg van az nézve; mert az ő figyelmét a' nézésben se hang, se zörgés, se zaj nem akadályozza. A' tanítás pedig a' szemek által a' süketnémával különbéleképpen közölthetetik.

I. A' természetes jelek és mutogatások által.

Ezen jelekkeli élés 's mutogatás tulajdona minden embernek: Hogyan jelentjük helybehagyásunkat a' fejnek meghajtása által; hogyan nem akarátunkat a' fejnek rázása; hogyan tsodálkozásunkat a' fejnek tsóvágotása által; hogy hívunk valakit magunkhoz; hogyan távoztatunk el valakit magunktól; hogyan tiltunk valamit minden szó nélkül, kiki tudja; az örömnnek, félelemnek, haragnak, szeretetnek és a' többi indulatoknak jelentése megvagy, on minden emberben. Ezekkel és más jelekkel él a' szegény süket is, midőn gondolatit, kívánságít, érzelmít másokkal közleni akarja; ezen jelekből; az ábrázat vonásaiból, de főképpen a' szemek állásából érti meg a' süket mások akarátját 's gondolatját. Ezen jeleket annyira magáévá teszi, annyira tökéletesíti a' süket, hogy különbéle dolgokat, történeteket meglehetősen értelmességgel ki tud magyarázni. Ezen természetes mutogatás a' süket nevelésére és oktatására elmulaszthatatlanul szükséges: ez által tesz a' süket bajtársaival ismeretséget; ez által érzi magát boldognak, hogy már ötet mások is megértik; ez által lesz alkalmas a'

tanulásra, a' fölvilágosításra, simításra s képzésre. Ez az anyanyelve a' süketnémának, ezt kell gyakorolni, ezt mások előtt értelmessé, a' süketnémának pedig megfoghatóvá tenni.

Midőn a' süketnéma gyermek belép az Intézetbe, ezen természet szerénti jeleket látja, és megtanulja a' Tanító, ezt rendbe szedi, ez által kezd a' gyermekekkel értekezni, azt oktatni és annak elméjébe hatni, értelmét kifejteni, hajlandóságit, indulatit, szívét megismérni, kormányozni, vezetni, és más emberekkel megismertetni.

II. A mesterséges és reudszeres jelek által.

Ez abban áll, hogy midőn a' természetes mutogatás által valami lényt láthatóvá nem tehetünk, és annak olyan jelt nem adhatunk, mely annak természetét, vagy tulajdonságit tsak némi-nemüképpen is megmutatná, kéntelenek vagyunk az olyan dolgot valamely jel által, melyet magunk gondoltunk ki, és közmegegyezésből béveltünk, egymásnak értésére adni. Ilyenek az elmebeli képzetek (ideae abstractae), ilyenek mindazon tárgyak, melyeket érzékeink által fel nem foghatunk: már ha ilyenféle tárgyat a' természetes mutogatás által a' süketnek megmagyarázhatunk, szükség, hogy annak valami jel által nevet adjunk, melyet valahányszor lát a' süketnéma, eszébe jut mind az, a' mit azon tárgyról a' természetes mutogatás által bővebben megmagyaráztunk, p. o. Minekutána a' süketnéma nevendéknek sok természetes jelek, mutogatások, a' szembetűnő tárgyaknak előszámlálása és leírása által értésére adtam, hogy ezeken a' különbféle valóságokon kívül melyeket lát, van egy legfőbb Valóság. kinek teste nintsen; ki mindazt, a' mi e' világon vagyon, létre hozta; ki mindeneket elrendelt; ki mindeneket fentart; mindeneket kormányoz; mindent tud és lát; ki a' jót szereti, és megjutalmazza, a' rosszat utálja, és megbünteti. Ha ezt már értésére adtam, azon legfőbb Valóságot is (az Istent) valami jel által meg kell neveznem; hogy valahányszor ezen jelet látja, eszébe jöjjön mind az, a' mit az Istenről előbb megértett.

Azért a Süketnémák oktatására szükségesek azon önkényes jelek is, melyek a' dolog természetével s tulajdonságával semmiképen sintsenek öszvekaptsolva: mert ezek által nagyon előre mozdittatik a' Tanító, és a' tanítványok között a' gondolatok közlése: mert ezen rendszeres jelek által olly sebesen közlik a' süketek magok közt, vagy a' Tanítókkal gondolatjaikat, hogy a' nyelvbéli beszédet felülhalladják.

Igaz ugyan, hogy minekutánna a' süketnéma nevendék kilép az Intézetből, ezen rendszeres mutogatásának igen tsekély, vagy semmi hasznát sem veszi: mert a' halló emberek azokat nem értik, de még a' süketnémák sem, kik más Intézetben neveltettek: mivel tsak nem minden Intézetben más meg más önkényes jelekkel élnek a' Tanítók. De azért az önkényes jeleket a' süketnémák tanításában meg kell tartani mind addig, míg a' süket értelmesen írni és szöllani meg nem tanult; ha már gondolatait 's érzelmeit írás által, vagy a' szavak kimondása által érthetőleg ki tudja magyarázni; a' jelek és mutogatások által nem kell őket tanítani, hanem az írás vagy kimondott szavak által.

III. A szavaknak betűszerénti leírása által.

Midőn valamely dolognak nevét bötűkkel leírjuk, és azon dolgot, ha látható, vagy a' természetben, vagy annak képét megmutatjuk; minden kétség nélkül megtanulhatja, és meg is tanulja a' süket, hogy azon összefoglalt betűk által mit értünk, vagy ha azon rendbe a' bötűket előtte leírjuk, tudja, hogy mitsoda dolgot jelentünk azok által. A' mi pedig azon dolgokat illeti, melyeket se a' természetben, se a' képeken meg nem lehet mutatni, melyek tsupán az emberi elmében vagynak, 's melyeket elmebeli vagy elvont képzeteknek (ideae abstractae) neveznek; azokról azt mondjuk, hogy a' süketnémák is képesek azokat elméjökben formálni. Mert bizonyos az, hogy az emberi elme semmiképpen se gondolkozhat arról, a' mi az érzékek által, abba nem vezetődött: azért mindennemű képzetek az érzéki képzetektől veszik eredetöket; és ugyan azért az elvont képzetet is, mely az érzéki megfogásoknak öszve hasonlítása, és annak, a' mi azokban közös, külön választása által származik; ismét érzéki megfogásokra változtathatik, a' süketnéma elméje éppen úgy formálhatja, mint a' halló emberé. Ha pedig elvont képzeteket formálhatnak magokban, mért ne tudnák azokat leírt nevökkel is öszvekapcsolni?

Hogy mindenféle tárgyaknak nevezetét bötűkkel le tudják írni a' süketnémák, nagyon szükséges: mert a' leírt szavak által; először: sokkal határozottabban jelenthetik ki gondolatjokat, mint a' mutogatás által; azután tartósabb benyomást téssen az érzékekbe; több időt enged a' vizsgálatra; végtére az írásba foglalt gondolatokat jobban lehet rendbe szedni, megigazítani 's kifejezni, mint a' hirtelen eltűnő jelek által. Azért a' szó kiírásában jól kell gyakorolni a' süketnémákat.

IV. Az ajakról való olvasás által.

Ez abban áll, hogy midőn a' süket a' beszéllő ember ajakira, nyelvére, szájára, és az egész ábrázat vonására és mozgására figyelmetesen néz, azoknak változásiból megérti a' szót, mely kimondatott. Ezen olvasás módját leginkább azok a' süketek tanulhatják meg, kik nem született süketek, hanem minekutánna már beszélleni tudtak, valami nyavalya által veszítették el a' hallásokat: és azok, ki valamennyire hallanak, 's kik a' hangot meghallák, de annak változásit meg nem különböztetik. Ilyen olvasásra megtanítani a' süketeket valójában nehéz, fáradságos és tartós munka: jól lehet, hogy maga a süket e' fáradságot szívesen felvállalja, mivel meg vagy on arról győződve, hogy más emberek a' száj mozgásából egymást igen könnyen megértik. Ha az ajkokról való olvasásban csak egy kis előmenetelt tett is a' süketnéma annak az emberekkel való társalkodásában felette nagy hasznát veszi.

V. A' szavak kimondásának tanítása által.

Ezen mód mind a süketnémának nehezen esik, mind a' Tanítónak nagy fáradságában kerül, de nagy haszonnal jár. Nem is lehet minden süketet a' szavaknak értelmes kimondására megtanítani: ebben is legnagyobb előmenetelt tesznek azok, kik nem született süketek, 's kik már beszélleni kezdettek, midőn megsüketültek. De ámbár nem minden bötűt tud jól kimondani, és kellemtlen hangon beszél a' süket, még is könnyebben közölheti másokkal gondolatát 's érzelmeit, mint a' mutogatás, vagy az írás által.

4. §.

A' süketnémák tanításának története.

A' régi nemzeteknél sehol sem akadunk valami nyomára annak, hogy azokat valamiképpen oktatták volna, sőt a' Görögöknél a' süketnéma, mint esztelen, úgy tekintetett, 's mindenektől megvettetett. A' Rómaiaknál Augustus Tsászár idejéből írja Plinius, hogy Meszsza nevezetű híres Szónok valami süketnéma atyafiát a' rajzolás mesterségére megtaníttatta. Ezután is a' XV. századig semmi süketnéma tanításról sem tesznek említést az írók, csak azt említi Agricola, hogy valami süket az írást megértette, és gondolatit írás által másoknak kimagyarázta. A' XVI. és XVII. században voltak némellyek; úgymint Spanyolországban: Pedro de Ponce, Bonnet, Carrion, Pereira (ez utóbb Frantzia országba ment által), kik egynehány süketnémákat nem csak írni, hanem beszélleni is megtanítottak: de rendszeres tanítása a' süketnémáknak csak a' mult század közepe táján kezdődött, midőn Fran-

tzia Országban l'Epée, a' Szász tartományban pedig Heinicke különös Intézetekben kezdték a' süketnémákat tanítani.

Heinicke Sámuel, mint katona megtanított egy siketnémát Dresdában 1754-ik esztendőben beszélleni, későbbben oskolamesterré lett, és akkor több süketeket kezdett tanítani, végtére 1778-dik esztendőben Fridrik August Nagyhertzeg költségén Liptsében a' süketnémák számára egy Intézetet alapított, melyben számos süketeket oktatott 1790-dik esztendeig; ebben meghalálozott 61 esztendőös korában. Mennyire értett ezen Férjfiú a' neveléshez, mennyire ismerte a' süketnémák természetét, és ha a' tanítás által a' maga dicsőségét és hasznát vadásztá-e, vagy pedig a' süketnémák boldogítását, meg lehet ítélni azon levelekből, melyeket Abbé l'Epeéhez írt. Egy levelében a' többi között így szól Heinicke:*) „Az én tanításom egyedül a' hangzónyelven épül, ez pedig az izlésen, mely a' hallás helyett vagyon a' süketnémáknál! A' süketnémák tanításának módja az én találmányom; ezen találmány, melyet egyedül én és a' fiam tud, sok fáradságimban, és keserves izzadásimban került, 's azért azt én kevés áron másokkal közleni nem akarom.“ Ezen szavaiból, és más ilyenféle kifejezéseiből kitetszik, hogy Heinicke tanítását nagy titokban akarta tartani, és azzal tsodát akart tenni; azt gondolván, hogy azt kigondolni másnak lehetetlen; azzal tehát külön kereskedést akart űzni. De hogyan is juthatott volna Heinickén kívül valakinek eszébe, a' süketnémákat a' szóllásra, 's ez által a' gondolkozásra az izlés segítségével tanítani? Minden hangot valami íz által a' süketnémának értelmére adni? 's azt állítani, hogy az (*a*) betűnek hangja olyan, mint a' tiszta viznek az íze; az (*o*) betűé, mint a' nádmézes viznek az íze; az (*u*) betűé, mint a' faolaj íze; az (*e*) betűé, mint az üröm lének az íze; az (*i*) betűé pedig, mint az erős eczetnek az íze?

A' süketnémák tanításának második Szerzője volt l'Epée Károly; ezen nevezetes és örök emlékezetre méltó ember Verszalyban született 1712. esztendőben, a' hol az Attya Királyi Építőmester volt. Felnevelkedvén Pappá kenetett, és Párisban minden világi hiuságoktól elvonván magát Attyáról reá szállott nem igen bő értékéből éldegélt. Negyven esztendőös korában vezette őt az Isteni gondviselés azon szándékra és eltökélésre, hogy minden tehetségét azon emberek boldogítására fordítsa, kik minden lelki

*) De l'Epée Veritable manière d' instruire les sourds et muets. Paris 1784.

fejlődés nélkül nevelkednek, 's mindenektől megvettette, az emberi társaságból kizáratva, a' tudatlanság örvényébe elmerülve, élnek. Hogy ezen ügyefogyottak pártfogására szánná magát l'Epée, egy véletlen eset által történt.

Vanin nevezetű Szerzetes valami özvegy Asszonynak két süketnéma leánykáját kezdé tanítani, és néhány hónap múlva meghalálozott. Az ennek halálán és leánykái sorsán kesergő anya panaszolkodott l'Epéének; ez a szegény gyermekek állapotján megindulván ígérte, hogy ő fogja azoknak oktatását folytatni; és ámbár az előtt soha semmit se hallott, se olvasott (ezt maga mondja magáról) mégis sok fáradságai által a' leánykákat írni, olvasni, és a' legszükségesebb tudományokra megtanította: ezen munkájának szerentsés kimenetele annyira felbuzdította l'Epéet, hogy minden vagyonját (körülbelül 12000 fr esztendei jövedelme volt) és egész életét a' süketnémák nevelésére szánná, 's áldozná fel. A' süketnémák tanítására először iskolát állított, azután nevelő házat szerzett tulajdon költségén: nem egyszer történt, hogy magát nagy nyomorúságba ejtené, midőn minden vagyonját a' süketek nevelésére fordította: mivel pedig számos szegény süketnémákat maga nem tarthatott, egynehányszor a' Kormányhoz folyamodott segítségért, de mindenkör sikertelenül; végtére XVI. Lajos Király II. József Császár által figyelmessé tétetvén l'Epée Intézetére, 1785-dik esztendőben bizonyos számú süketek nevelésére 3100 frankot adott tulajdon pénztárából; a' köz jövedelemből pedig jó summa rendeltetett az Intézet segedelmére évenként. Azt az időt még sem érthette meg l'Epée, hogy szerzeményét közönséges 's királyi Intézet nevezettel felékesítve láthatta volna, mert 1789-dik esztendőben, midőn 77 esztendős volt, a' jobb világra általköltözött. Ezen nevezetes Férjfiú hire az egész világon elterjedett, és az ő tanítása szerint Frantzia, Spanyol, Portugal, Olasz, Ausztria, Orosz, Lengyel, Belgium, Angol és Amerikai tartományokban sok Intézetek állittattak fel, és azokban az Ő módja szerint igen sok süketnémák oktattatnak 's boldogúlnak.

6. §.

Az igazi 's rendszeres oktatása a' süketnémának egyedül az Intézetben, mely az ő számára és gyarlóságaihoz vagyon elrendelve, vitethetik véghez. Mert az Intézetben kívül igen ritkán találkozunk olyan tanító, ki más foglalatossági mellett, valamelly süketnémát oktatni tudna és akarna. A' természet is úgy hozza

magával, hogy az Intézetekben helyesebben, 's hamarább pallérozthatatik a' süket, mint magányos tanító által: mert azokban a' tanítók egész életeket, minden erejüket egyedül a' süketek képzésére fordítják, és azért a' sok gyakorlások 's tapasztalások által alkalmasabbak a' tanításra. Azután a' süket gyermek is könnyebben vezettetik, és megszokja a társasági életet, midőn magához hasonló emberek között forgolódik 's neveltetik: 's azért ha az Intézetből kilép, jobban tudja magát más emberekhez alkalmaztatni, jobban másokkal társalkodni, és így a' köz társaság hasznos tagjává válik, erre nézve igen szükséges, hogy minden süketnéma kilentzedik esztendejétől fogva egész tizennegyedikig valami Intézetbe juthasson.

Hatvan esztendő oltá, az az: l'Epée ideitől fogva a' süketnémák számára rendelt Intézetek az Uralkodók és a' Köztársaság adakozásából, 's magányos emberek könyörületességéből az egész földön elterjedtek, 's jól megszaaporodtak, úgy, hogy mai napon 139 Intézet vagyon az egész föld kerekiségén: ezek közül Európában vagyon 126, Ázsiában 1, Amerikában 12.

Jóllehet az említett 139 Intézetben számos süketnéma neveltetik, mindazáltal a' most fenálló Intézetek egy tized részét sem oktathatják azon süketeknek, kik az oktatásra alkalmas időkorban vannak. Azon felszámítás 's jegyzések szerint, melyek sok tartományokban tétettek a' földkerekségén, az világosodott ki, hogy egymillió ember között 650 süketnéma találkozik: azért Európában, a' hol körülbelöl 214 millió ember lakik, 145,131 süketnémák találkoznak: a' földszinén pedig, mellyen 850 millió embert számitanak közönségesen, lehet 568,413 süketnemát számlálni. Mindegyik tartományban hányadik süketnéma juthat a' tanításra rendelt Intézetbe, itt nem akarom felszámolni; egyedül tsak Hazánkról kívánom kikeresni, hányadik süketnéma részesülhet a' tanítási felvilágosításban. Minekelőtte pedig azt meghatározom, nem vélem felesleg dolognak e' nemzeti Kir. Intézetnek eredetét, jelenkori állapotját, mivoltát, szerkeztetését és elrendelését a' Haza színe elejébe terjeszteni.

7. §.

Az első, ki a' Magyar Országi süketnémák nevelését szívére vette, Cházár András T. Nemes Gömör és több Vármegyék Tábla Birája volt. Ennek jutott legelőször eszébe a' süketnémák számára Országunkban nevelő házat állítani; kinek szándéka 's gondolatja

szerentsés történetből a' Felséges Királyi Székhez jutott 1800-dik esztendőben: melyre Ő Felsége Ferentz Tsászár és Apostoli Király, minden közjónak 's hasznosnak Előmozdítója, boldog 's boldogtalan alattvalóinak valódi Attya, a' Magyar Országi Süketnémák Intézetét alapítani eltökélette, és a' felől tzélarányos rendelkezéseket tett. A' következő 1801-dik esztendőben Ő Felsége Vátzon egy nagy épületet, melly hajdan Püspöki lak, azután az oskolai ifjuság nevelő háza, későbbben az Angol Kisasszonyok Kolostorja, utóbb a' Katona gyermekek nevelő háza volt; a' Magyar Országi süketnémák számára általengedett, azon felől 5000 forintot ajándékozott. Ezen szives adakozását a' Felséges Uralkodónak követték az Ország Naggyai és más irgalmas szívű Hazafiak. Még azon esztendőben elküldettek Bétsbe négy ifjak, hogy ott a' süketnémák tanítása módját megtanulják. Azonban. Kir. Biztosnak nevezetett Zsadányi és Török Szt. Miklósi Almássy Antal, ki is egy esztendő alatt mind az épületet jó lábra állította, mind az Intézet szerkeztetését jó rendbe hozta: 1802-dik esztendőben Kis-Asszony havában érkeztek el Bétsből Vátzra a' Tanítók nyoltz süketnéma tanítványokkal együtt: Simon Antal, Győri megyebéli Pap, mint igazgató, és a' Keresztény Tudománynak oktatója; Schvarczer Antal, Kapuváry Sámuel Tanítók; és Fáy Károly süketnéma ifju segéd (Adiunctus). Kis-Asszony hava 15-dikén beiktattatott az Intézet a' Méltóságos Biztos Úr által, de mivel a' felvétetett süketnémák még el nem érkeztek, a tanítást csak Sz. András hava elején kezdték. A' Nagy Méltóságú Királyi Helytartó Tanács a' süketnéma nevendékek számát harmintzra határozta, kik közül 20 férfi gyermek, és 10 leány legyen addig is, mig az intézet tőkepénze úgy megszorodik, hogy többeket ellehet tartani, mert szándékozott a' Nagy Méltóságú Királyi Helytartó Tanács 60 gyermekek nevelését behozni, de ez mindeddig, fájdalom, meg nem történhetett.

1805-dikén Kapuváry Samu Tanítói hivatalát letette, ennek helyébe Molnár János; Fáy Károly helyébe pedig, ki az Intézetet elhagyta Schönbauer Vintze lettek Tanítók. — 1808-dikban Simon Antal, ki már akkor Apát volt, meghalálozott; ennek helyébe Schvartzer Antal nevezetett Ő Felsége által Igazgatónak, a' Keresztény Tudomány oktatója Nagy Leopold, a' harmadik Tanító pedig Király Antal lett. Ettől az időtől egész 1834-dikik történetek ugyan változások, és nem kevés viszontagságokon ment által az Intézet, de mivel mai állapotjának leírásához sietek, minden egyebet

elmellőzők, tsak azt említem még, hogy 1834-dik esztendőben Kolonits Antal lett Professorrá. — Karátson Hava 29-én Schvarcz Antal, ki 26 évig volt igazgató, 32 évig Tanító ezen Intézetben, és több hasznos munkákat közre bocsájtott, más világra költözött. Kinek halála után 1835-ben Ő Felsége által Nagy Leopold neveztetett Igazgatóvá.

Ezen Királyi s Nemzeti Intézet a' Nagy Méltóságú Királyi Helytartó Tanács Kormányától függ közvetlenül. Ennek mostani állapotja így vagyon:

Előljárók:

Az igazgató (Director) Nagy Leopold, ki egyszersmind a' Keresztény Tudományra oktatja a' nevendékeket.

A' Számadó Tiszt (Preceptor) Czollner László.

Az első Tanító: Molnár János.

A' második: Király Antal.

A' harmadik: Kolonits Antal.

A' negyedik helye üres, hanem nemsokára felsőbb Rendelések szerént betöltendő.

Az Intézethez tartoznak:

A' Reformata Hitvallás Tanítója, mindenkor a' Kis-Vátzi T. Predikátor.

A' drága köveket pallérozó Mester: Korszelt Ventzel.

Egy felvigyázó Férfiu a' gyermekek; és

Egy felvigyázó Asszony a leánykák számára.

Egy német Varga, egy Szabó mesterek, és négy tseléd.

A' *Nevendékek négy rendbéliék:*

1-szor Vannak olyanok, kik az egész Országból részenként összevegyűjtött pénz kamatjából tartatnak: ilyen vagyon 20 férfi gyermek, és 10 leány: ezeket egyedül maga a' Nagyméltóságú Királyi Helytartó Tanács veszi fel, és nevezi ki.

2-szor Vannak olyanok, kiket valami Pártfogó alapított és szerzett: mert kegyelmesen megengedte Ő Felsége, hogy ki 2000 forintot pengő pénzben letesz, annak, és az örökőseinek jussa legyen egy süketnéma gyermeket az Intézetben való nevelésre kinevezni: ilyen alapitmány (fundatió) van eddig tiz: Fuchs néhai Egri Érsektől egy: Kluch Nyitrai Püspöktől egy: Dravetzki Kanonoktól egy: Erdély Országtól egy: Gróf Battyanitól egy: Thalian Aszszonyságtól egy: a' Veszprémi Káptalantól egy: az Egri Fő-Kápt-

talantól kettő: de mivel ezen jóltevő Fő-Káptalan azon alapítványt, mely a' pénz értékének leszállítása által $\frac{1}{5}$ részre leszállott, még eddig helyre nem hozta, most egy-egy süketnémet sem lehet abból tartani; de reményljük mi, és teljes bizodalommal várják a' szegény siketnémet, hogy nem sokára annál bővebben áraszthatik reájuk a' T. Fő-Káptalan áldása, mennél tovább szűkölködnek a' nélkül.

3-szor. Vannak olyanok, kikért vagy a' szülők vagy más Jótévedők fizetnek az Intézetnek esztendőnként 120 forintot ezüst pénzben; ilyenek vannak most heten. Ide tartoznak azok is, kiknek Szülői vagy az Igazgatónál, vagy a Számadó Tisztánél, vagy valamelyik Tanítónál fogadnak szállást és tartást: ilyen van most négy.

4-szer. Vannak olyak is, kik az Intézetben kívül laknak, és csak a' tanításra járnak az Intézet iskolájába; ilyen van most négy, egy keresztény és három zsidó gyermek.

Tanítatik tehát most a' Vátzi Intézetben 55 süketnémet; ezek közül 40 a' Köztársaság adományából tartatik, 15 pedig a' szülők költségén éldegél.

Most már felvethetjük, az egész Magyar Országban, és ahhoz tartozó Tartományokban lévő süketnémetek közül, hányadik juthat a Vátzi Intézetbe. Tehetjük, hogy minden Magyar Országi Tartományokban a' lakosok száma 12 millió. Ámbár pedig egy millió ember között 650 süketnémet számíttatik közönségesen, tegyük mi, hogy édes Hazánkra kevesebbet rendelt az Isteni Gondviselés, és hogy egy millió közül csak 600 siketnémet van: még is a' Magyar Országi Tartományokban a' süketnémetek száma reá megy legalább 7200-ra, az az: 1666 ember közül egy süketnémet.

Azon 7200 süketnémet közül a' tanításra alkalmas időkorban, azaz: öt esztendőskortól tizenötödikig van legalább 2300 süketnémet; minden esztendőben pedig a' tanításra alkalmas időkor eléri 230 süketnémet. Tegyük, hogy a' Vátzi intézetben 50 süketnémet tartózkodik; és hogy minden esztendőben 10 újont vétetik bé: ebből következik, hogy Hazánkban a' tanításra alkalmas 23 süketnémet közül csak egy taníttathatik: holott Frantzia, Burkus, Angol Országokban, és sok Német Tartományokban minden ötödik, némely Tartományokban pedig mindegyik süketnémet részesülhet a' tanításban. Kitétszik ebből, mely illendő, hasznos és szükséges volna, a' Magyar Országi Intézetet annyira megebővíteni, hogy abban legalább 100 süketnémet neveltethetnék;

's így minden tizenegyedik süketnéma a' neveltetésben és az oktatásban részt venne, 's emberi méltóságra emeltetne. Ennek szükséges voltát az is nyilvánítja, hogy most 32 süketnéma gyermekért esedeznek a' N. M. K. Helytartó Tanács előtt az Intézetbe való felvétel végett; sőt némelly esztendőben az Intézetbe juttatásért 50 is könyörög, ha ezek közül 5 vagy 6 egy esztendő alatt felvétetik, a' többi meghaladja a' bevételre rendelt időkort, és végképpen elhagyatván, minden oktatás nélkül él, és a'mint oktanul született, úgy meg is hal.

A' szülők, kik süketnéma gyermeköket az ingyen való nevelésre kívánják a' Kir. Intézetbe juttatni: a' keresztlő levelét a' gyermeknek; Orvosi bizonytságot a' felől, hogy a' gyermek tsak süket, és más semmi testi vagy lelki baja nintsen; a' szegény állapotjuk felől szóló bizonytságot, hogy a' süketnéma gyermeket magok költségén nem nevelhetik, könyörgő levéllel együtt adják bé, vagy a' Nemes Vármegyének, vagy a' Sz. Kir. Város Tanácsának, hogy azáltal kérésök a' Nagy Méltóságú Kir. Helytartó Tanács elejébe terjesztessék. Itt szükséges azt is tudni, hogy a' süketnéma gyermek, ha még tizedik esztendejét el nem érte, vagy ha a' tizenegyediket meghalladta, a' Kir. Intézetbe bé nem vétethetik.

N. L.

Hazai intézeteink és iskoláink.

— *A kolozsvári süketnéma-intézet* új épülete már tető alatt van. A tavasszal a belső berendezésen fognak dolgozni s a jövő iskolai évet már az új épületben kezdik meg. Rövid 5 év, még el sem érte az intézet teljes fejlődését s már saját hajlékába kerül. A megfeszített munka, az állandó lelkesedés s a közönség áldozatkészségének fényes tanujele lesz az új intézet s egyszersmind biztató, hogy az önzetlen munkán áldás van.

— *A budapesti intézet* növendékeinek fényes karácsonyfájuk volt ez évben. Jólelkű adakozók elhalmozták ajándékaikkal a karácsonyfát s áradozó örömet szereztek e szerencsétleneknek. Az ünnepély délután 4 órakor kezdődött. Részt vettek benne Gertyánffy István kir. tanácsos, igazgató, Valheim János ny. ministeri osztály tanácsos, a szülők s számos érdeklődő. Scherer I. vezetőtanár köszönetet fejezte ki első sorban az adományozóknak, azután a megjelenteknek, a kik jelenlétükkal az ünnepély fényét emelték, azután kiosztotta az ajándékokat, a melyek olyan mennyiségben voltak, hogy a növendékek mindegyikének jutott 2—3 féle ajándék.

Külföldi szemle.

— A „*Blätter für Taubstummenebildung*“ 21. száma Bruss M.-nek „Az elbeszélés a siketnémák-oktatásánál“ című cikkét közli. E cikk írója első sorban összehasonlítást tesz az elbeszélő és leíró tanítási alak paedagogiai értékét illetőleg s az elsőnek határozott előnyt tulajdonít. Azután azon kérdésre tér át, hogy mikor használandó az elbeszélő alak (iskola évben), majd arról ír, hogy beszélendő el s sorra veszi az egyes tantárgyakat. — A hírek közül megemlítendő a Danczig-városi siketnéma-intézetnek 1891—92-ik évi értesítője, mely szerint nevezett intézetnek a lefolyt tanévben 30 növendéke volt, kik közül 7 az év végén kiképezve eltávozott, 1 pedig magas kora miatt évközben volt kénytelen az intézetet elhagyni. A siketség okát illetőleg, 9 születése óta siket, 17 betegség folytán, 4 pedig a fejre való esés folytán siketült meg. — A 22-ik szám befejezi Bruss M.-nek „Az elbeszélés a siketnémák oktatásánál“ című cikkét, mely befejezésben különösen azon kérdést tárgyalja, miképen beszélendő el valami s azt feleli rá, hogy világosan, melegen s aztán azt fejtegeti, mikor világos, meleg és igaz az elbeszélésünk. — Közli e szám P. Fischernek „Megjegyzések az alsó osztályok számtan tanításához“ című cikkét, melyben a tanítás megkezdését az első iskolaévben tartja helyesnek, az 1—10 terjedő számkörben. — Hírei szerint Boroszlóban a siketnémák és hozzájuk tartozói újból kérvénnyel járultak a porosz közokt. miniszterhez, hogy az miniszteri biztost küldjön ki a siketnéma-intézeti fegyelmezés — mely szerintök kegyetlen — megvizsgálása céljából.

A 23-ik szám Schlott G.-nek „Hogyan ébresztjük s fejlesztjük a hazaszeretetet siketnéma-növendékeinkben“ című cikkét közli. Aztán Grimm E.-nek „A beszélés az első iskolaévben“ című cikkét hozza, melyből kiemeljük, hogy értekező szerint ne kinozzuk a gyermekeket azzal, hogy tőlük a szavaknak egész tiszta kimondását követeljük; sokkal fontosabb, hogy a gyermekekben a beszélési kedv fölébresztessék és föntartassék. W. Reuschert „Az olasz siketnéma-tanítóknak Genuában tartott második egyetemes gyűlése“-re vonatkozólag cikkez. Könyvszemléjében J. Huschens bemutatja Cüppers Vilmos „Olvasókönyv a siketnémák számára“ című könyvének II. részét s azt melegen ajánlja a kartársak figyelmébe. — A 24. számban Walther E. „Visszapillantás“-át találjuk. E cikkben erőlyesen védi a siketnéma-tanítókat a ke-

gyetlen fegyelmezés vádja ellen, kikel azon siketnémák és hozzájuk tartozói ellen, kik most is kérvénynyel járultak a porosz közokt. miniszterhez. Majd a siketnémák ily helytelen magatartásának okát keresvén, úgy találja, hogy azok félrevezettetnek s ennek megakadályoztatása czéljából nagyobb gondot kíván helyeztetni a siketnémák neveltetésére is. A siketnéma-intézetek nemcsak oktató, hanem nevelő-intézetek is legyenek. Aztán a siketnéma-tanítóknak a lefolyt évben kifejtett irodalmi munkásságáról szól, még pedig elismerőleg, mert bár nem sok mű jelent meg, még sem lehet az eredményt kicsinyelni, tudván azt, hogy a tanítás nagyon is igénybe veszi a tanítók erejét.

Könyvszemle.

A két kérdőjelről.

Elvetettem volna a sulykot azon állítással, hogy a Berinza-Scherer-féle ábéczés könyvet, az előkészítő-nyelvoktatás szolgálatában a Vatter és Weissweiler ábéczés könyvein felül állónak tartom? Vagy ki volnék esetleg szolgáltatva azon gyanúnak, hogy csak azért, hogy Scherer barátomnak valami szépet mondhassak, hizelgéssel piszkoltam be magamat?

Valjon?!

A mi a hizelgés gyanuját illeti, nem tartom szükségesnek, hogy ily gyanúval szemben Scherer barátommal szemben igazoljam magamat, mert hiszen ő legjobban tudhatja, hogy meggyőződésemet senkinek a kedvéért s így az ő kedvéért sem szoktam elhallgatni; a minthogy ha bár nem is a nyilvánosság előtt, de nem rég nézeteltérés merülvén fel köztünk, úgy tudom épenséggel nem konstataulta azt, hogy egy bizonyos irányban való felépését, jobban mondva fel nem lépését objectiv bírálat helyett, hizelgő elismeréssel vettem volna tudomásul.

Minthogy azomban ez esetben túlzott szerénységénél fogva két kérdőjelet intézett hozzám, indittatva érzem magamat annak kijelentésére, hogy az a megkérdőjelezett passus nem volt részemről sem toll hiba, sem pedig tömjénfűst, hanem meggyőződésem, melyet fentartok mindaddig, míg valaki engem az ellenkezőről, felfogásom hibás voltáról, állításom tévességéről meg nem győz.

Mert a mit én megírok, az eredhet esetleg hibás felfogásból, az lehet téves állítás; de mindig legőszintébb meggyőződésem, melynek ellenére soha még tollvonást nem tettem és nem is fogok tenni.

Három ábéczés könyv fekszik asztalomon. Vatter-é (1. kiadás), Weissweileré (autographirozott kiadás) és a szóban levő könyvecske.

A hangképzés fokán, e veszedelmes ponton, melyen az oktatás hajóját igazán „sok Charybdis közt, sok ezer veszélyben” lassan, óvatosan, éber figyelemmel kell előre vinni, mind a vitorlát levonom, nehogy zátonyra jussak. Ábéczés könyvet tehát dehogy is adnék ilyenkor még a siketnéma gyermek kezébe; még kevésbé mutatnám meg szüleinek és hozzátartozóinak, a kik úgy is kellenél többet szeretnek „otthon is olvasatni” az ujdonsült diákkal. Ha lehetséges volna, legjobban szeretném hermetikusan elzárni előlük a már kihozott hangokat, mert hányszor meg nem esik, hogy egy már-már türhető ejtéssel articulált hangot reggelre fel nem ismerhető módon eltorzítva hoz fel iskolába az „o t t h o n o l v a s ó” növendék.

A mi tehát az ábéczés könyv első részét illeti, az a uővendékre nézve, nem bir nagyobb fontossággal, legyen az akár a Vatter-, akár pedig a Berinza-Scherer-féle ábéczés-könyv. Azért nem fektettem a kis munka ösmertetésénél nagyobb súlyt arra, hogy a mássalhangzó torlódások nincsenek külön csoportban tárgyalva. Az első rész csak a tanítónak szólván, az előforduló fogalomszók nyomán könnyen össze fogja tudni állítani a tanító a mássalhangzó-kapcsolatokat még akkor is, ha minden önállóság nélkül, lépésről-lépésre, betűről-betűre a könyv nyomán óhajtana haladni, — noha azt hiszem alig ukad tanító, a ki így megkötni engedné kezeit.

Gyakorlati szempontból engem főleg a második rész érdekel.

A mint ugyanis az összes beszédhangok fixirozva vannak, s így az oktatás legveszélyesebb pontján szerencsésen túl vagyok, kifeszített vitorlákkal evezhetek be a nyelvoktatás nyílt, végtelen kiterjedésű tengerére. A hetedik, legkésőbbben az oktatás nyolczadik hónapján kezdetét veszi a szemléltető-oktatás. Még pedig mivel? A már a hangképzés fokán itt-ott felvett fogalomszók rendezésével, az itt-ott talált aprópénz összeolvasásával, s e kis tőke ügyes kamatoztatásával. Mert holt tőkét, legyen bár a szerzett szókinsz még oly csekély, még oly igénytelen: megtűrnünk nem szabad. A ki tehát számot akar tartani az „ügyes tanító” névre, annak értenie kell ahhoz, hogy növendékei fáradtsággal szerzett kis szókinszét minél jobban, minél eredményesebben forgassa, gyümölcsöztesse.

Nos tehát, az tetszik nekem, hogy a szerzők a második részben, milyen ügyesen, milyen practicusan csoportosították s rendezték a hangképzés fokán talált egyes szókat, mondatkákat, s mily paedagogiai érzékkel forgatják azt a kis tőkét.

A hogy ők az első osztály anyagát tárgyalják, bátran lehet a gyermek kezébe adni a könyvet, ha csak a tanító elvből nem ellensége annak, hogy a siketnéma már az első évben (vagy a másodikban) nyomtatott könyvet (olvasókönyvet) kapjon kezébe.*) A gyermek szülei (és a kezdő tanító is) a könyvecskét kezükbe véve, rögtön észre fogják venni, hogy mit „tanultassanak” a kis diákkal. Észreveszik az első tekintetre, hogy a ruházat, a testrészek egyszerű megnevezése az, a mire a gyermeknek e fokon szüksége van, s nem fognak — a mi nem egyszer előfordult már — ilyeneket írni a gyermek elé s bemagoltatni vele: „Ma a színházban a „Nebánts virág“-ot adják. — Budapesten igen szép lánczhid van. — A Lina tánti vesz neked névnapodra táskát stb.”

A módszertani szempontok mellett, ilyen gyakorlati szempontból is helyeselhető tehát a beosztás.

És még egy jó oldala is van kétségkívül a kis könyvecskének. Az, hogy a szerzők becsületes őszinteséggel mutattak rá arra, hogy mit lehet az első évben a jelenlegi viszonyok között a siketnéma-iskolában szemfényvesztés nélkül feldolgozni. A vidéki siketnéma-iskolák hatóságai — és talán a nem vidékiekéi is — egészen tájékozatlanok az iránt, hogy voltaképen mennyit is követeljenek a siketnémától? Nos, ha e kis könyvecskét kezükbe vesszük, legalább tudni fogják azt, mennyit kívánhatnak az első évben.

Mindezeket még egyszer figyelembe véve, talán még sem vettem el annyira a súlykot azon állítással, hogy e kis könyvet, mely szerintem minden tekintetben, az articulációra-oktatás módszerének magaslatán áll, jobban lehet használni, mint akár Vatter, akár Weissweiler ábéczéskönyve magyar kiadását használni lehetne.

S nekem ez a meggyőződése most is.

Már pedig a mi egyéni meggyőződésemet illeti, azt szabadon óhajtom nyilvánítani a nyilvánosság elé szakmunkával lépő bármely t. kartársaim fölött, akár kedvező, akár nem, ha

*) Ezt pedig nem lehet feladatomban most fejtegetni, a midőn csak arról van szó, jó-e a Berinza-Scherer-féle ábéczéskönyv vagy nem? **R.**

bár távol legyen tőlem meggyőződésemet másra erőltetni, vagy úgy akarni oda állítani, mint a mely egyedül helyes, egyedül jó, patentírozott igazság.

Ennyit a két túlszerénységből oda tett kérdőjelre.

Roboz József.

V e g y e s e k.

— *Jótekonyság.* A budapesti siketnéma-intézet szegénysorsu növendékei közül két legmesszebb lakónak ebéddel leendő ellátását Dr. Schwarczner Ottó egyetemi magántanár nagylelkűen előmozdította az által, hogy az ebéd díját fedezi. E nemesszívű emberbarát jótekonysága által lehetővé tette azt, hogy e gyermekek az előadásokat pontosan látogassák s egészségük ne legyen a legkisebb veszélynek sem kitéve az által, hogy a hiányos táplálkozás amugy is már megtámadott szervezetüket károsan befolyásolja. Ugyancsak egy szegénysorsu távollakó fiúnak ebéd díját fedezi Goszleth István fényképész is. A jótett nem szorul dicséretre. Nem is dicsérni akarunk, a midőn a nyilvánosság útján is köszönetet mondunk e jótekonyságért, hanem csak örömünknek kívánunk kifejezést adni a fölött, hogy e szerencsétlen négygerekűek is találnak résztvevő szivekre, a kik szánandó helyzetükön enyhíteni iparkodnak.

— *Köszönet nyilvánítás.* A budapesti siketnéma-intézet növendékeinek karácsonyfájára ajándékokat küldöttek: Édeskuty Lajos 1 csomag diót és szilvát; Toldi Lajos 3 drb képeskönyvet; Horváth Béla 2 frtot; Kunz és Mössmer 1 csomag vászonneműt; Goszleth István 1 öltözet fiú ruhát; Bruckner Albertné 6 pár keztyűt, 6 pár harisnyát s 6 drb zsebkendőt; Beliczay Béla 16 csomag mézeskalácsot; Lampel Róbert 19 drb képeskönyvet; Calderoni és társa laterna magikát, 2 látcsövet s 2 bűvös szekrényt; Trettina József 1 doboz kétszersültet; Rösler Károly 2 építő szekrényt; Herz Mór 8 kendőt és 4 pár keztyűt; Sziklai J. utóda gyermekjátékokat; Müller J. 10 csomag szappant; Gruber Alajosné játékokat és Rigler József Ede papírneműt és 1 csomag képeskönyvet. Fogadják e nemesszívű adakozók a szegény siketnéma-növendékek nevében hálás köszönetemet. Budapest, 1892. december 28-án Scherer István vezető-tanár.

— *Segélyezés.* A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter Úr lapunk ez évfolyamára is „tekintettel e

folyóirat hasznos voltára“ kegyesen megadta a szokott évi segélyt. Fogadja Ő Nagyméltósága ez úton is hálás köszönetünket.

— *A siketnémák taníttatása* érdekében Pivár Ignác, a váczi intézet igazgatója a nagy közönséghez felhívást intézett. Kimutatva azt, hogy a váczi intézetnél 130 pályázó közül csak 9 nyerhetett alapítványi helyet, azt a kérdést veti fel, hogy mi lesz azzal a visszautasított 121 szerencsétlen gyermekkel? Hogy ezeknek taníttatása is előmozdittassék, rendkívüli tanfolyam felállítását tartaná helyesnek a váczi intézet mellett s egy-egy gyermek költségeit 15—17 frtra teszi havonta. Továbbá hiszi, hogy a falusi tanítók is foglalkoznának — illő díj fejében — siketnémák tanításával. A legfontosabb volna a pénz s ezt reméli, hogy a közönség áldozatkészségének igénybe-vételével elő lehetne teremteni. A felhívásban kifejezett szándék, hogy t. i. a siketnémák taníttatása előmozdítassék, a legdicséretesebb, de az ajánlott módozat aligha fog gyümölcsöket teremni. Magunk részéről kívánjuk — de nem remélhetjük — a lelkes igazgatónak e téren is a sikert.

— *Hang és fény nélkül.* Ezen czimen tartott a Kisfaludy-társaság legutóbbi ülésén felolvasást Dr. Ágai Adolf a vakok- és siketnémákról. Felolvasó érdekesen irta le a két szerencsétlen életét s mig arra utalt, hogy minő hasznos tagjai a társadalomnak a tanított siketnémák, addig nem mulasztá el megjegyezni, hogy ez ideig alig számbavehető csekélység az, a mit az állam és társadalom e téren tesz. Felolvasásában némi tájékozatlanság nyilvánult, különösen a siketnémák tanítását illetőleg, a mennyiben csak három intézetről — váczi, budapesti izraelita s aradi — emlékezett meg, holott hála isten már 8 intézet és iskola létezik — s a létezők között egyetlen egyet sem vett államinak — holott a legelső a váczi intézet is az s a budapesti tanítóképző is az.

— *Irányi Dániel siremlékének* felállítása tárgyában az országos függetlenségi és 48-as pártkör meleg hangu felhívást bocsátott ki. Az ország emez elhunyt jelese iránt érzett szeretetnek és tiszteletnek állandó és maradandó kifejezést akar adni siremlék alakjában s ez okból felhívja a közönséget, hogy járuljon filléreivel a kegyeletes czél megvalósításához. Aláírási ivateket az orsz. függetlenségi és 48-as pártkörben (Budapest Üllői-út 1. sz.) kaphatni. Az adományok az orsz. központi takarékpénztárhoz Budapest (IV. Deák Ferencz-utca 7. sz.) küldendők. Adományokat lapunk kiadóhivatala is a legszivesebben közvetít.

— *Felhívás.* Említést tettünk lapunk múlt számában arról, hogy a Budapesten lakó siketnémák Cházár András iránt azáltal óhajtják hálájukat kimutatni, hogy szobrot emelnek neki. A szoborbizottság már meg is alakult s az alábbi felhívást tette közzé: Kedves sorstársaink! Emeljünk szobrot legnagyobb jótevőnknek! Adjuk jelét hálánknak ne csak szavakban, hanem tettekben is! Cházár András volt az, a ki a magyarországi siketnémák iskoláztatását legelőször hangoztatta, ő volt az, a kinek mindnyáján köszönhetjük, hogy tanítva lettünk. Mik volnánk tanítás nélkül? Nézzétek meg azokat a szerencsétlen gyámoltalánokat, a kik sohasem voltak intézetben. Látjátok arcukról, gyermekes jeleikről, hogy tudatlanságuk miatt alig tekinthetők eszes embereknek. S vizsgáljátok meg magatokat. Nemde örömmel tölt el benneteket az, hogy hasonlók vagytok a többi emberekhez, hogy ti is számot tesztek a társadalomban, hogy művelődhetek s embertársaitoknak nem szánalmát, hanem becsülését nyerhetitek meg. Lássátok ezen örömet Cházár Andrásnak köszönhetitek, annak, a ki nem a vácsi intézetet, hanem a magyarországi siketnémák tanítását kezdeményezte. Tömörüljete ti is, ne tekintsetek azt, hogy hol tanultatok, mindnyájan egyformán tartoztok hálával és elismeréssel neki s rójátok le hálátokat. Emeljünk szobrot legnagyobb jótevőnknek! Adjuk jelét hálánknak ne csak szavakban, hanem tettekben is! A szobor javára szánt adományokat a szobor-bizottság pénztárosához (Homolka György úrhoz, Budapest, II., Toldy-Ferencz-utca 45. sz.) kérjük küldeni. Sorstársi üdvözlettel Budapest, 1892. évi november hónapban. A szobor-bizottság nevében: Reck Vilmos, Hajnal Albert, Oros Kálmán, Homolka György pénztárnok, Breuer Ármánd, Bloch Mór. Felesleges talán olvasóinknak mondani, hogy a siketnémák eme szép szándékuk kivitelénél nem pusztán saját erejükre kívánnak támaszkodni. Olyan kevesen vannak még azok, a kik a felhívást megérteni képesek — tehát a tanított siketnémák — hogy vérmes reményünek kellenék annak lennie, a ki e kevés adományozó filléreiből akarná a szobrot, bármily szerényet is, létesíteni. E felhívásuk a nagy közönséghez is van — bár nem egyenesen, intézve s közöttük a siketnéma-tanítókhoz is. Valjon eredménynyel-e, majd elválik. Részünkről a legmelegebben ajánljuk olvasóink s különösen a siketnéma-tanítók érdeklődésébe és figyelmébe.

— *Milyen könyvet vegyünk?* Hála istennek, az utóbbi évek-

ben Magyarországon is lábra kapott ez a szokás, hogy kedve-
seinket nem muló értékű, gyarló csecsebecséssel, hanem könyvekkel
lepjük meg. Csakhogy persze itt is sok gondot és fejtörést okoz
az a kérdés, hogy hát mily könyvet vegyünk? Nos hát, e fejtö-
réstől mindenki meg lesz mentve, aki egy levelezőlapot ír a bu-
dapesti Lampel Róbert-czégnek (Andrássy-út 21. sz.) és kér egy
idei könyvjegyzéket. Válaszul rögtön fog kapni, még pedig ingyen,
egy igen diszes kiállítású, szép képekkel ellátott, 138 oldalas fű-
zetkét, melyben a legrészletesebben csoportosítva, fő- és alosztá-
lyokra osztva meg fogja találhatni mindazt, a mi szépet és jót a
magyar irodalom minden egyes szakmája produkált. Ismételjük,
csak egy levelezőlapba kerül s az az annyira hasznos könyvecske
mindenkinék megküldetik.

— *Egy ingyen ujság.* Az idei karácsonyi könyvpiacon ismét
megjelent az a pompás kis hirlap, melylyel a budapesti Lampel
R. udvari könyvkereskedés a közönséget megajándékozza a szó
legszorosabb értelmében, mert ezen lapot a „Gyermekek örömét“
mindenki, aki csak kéri, megkapja ingyen. Így aztán nem csoda,
ha e lap a legkelendőbb lett széles e hazában; közel százezer
példányban nyomatják s alig egy-két hét alatt el is kapkodja
Magyarország mulatni vágyó gyermek serege. Az idén is, épúgy
mint tavaly, tizenhat oldalon jelent meg, diszes kiállításban, gaz-
dagon illusztrálva és sikerülnél sikerültebb mutatványokat adva
az ifjúság számára irt munkák ama halmazából, melylyel az em-
litett czég évrő-évre megörvendezteti a kis babákat épúgy, mint
a serdülő kisasszonykákat. Tekintve, hogy „Gyermekek öröme“
minden valószínűség szerint ez idén is csak igen rövid ideig les-
z kapható: ajánljuk mindenkinek, aki részt kíván ez ingyen uj-
ságból, kérje minél előbb a kiadó czégtől: Lampel R. udvari
könyvkereskedés Budapest, Andrássy-út 21. szám.

— *Hímző mintacsarnok.* Női kézimunka és iparművészeti
szakközlöny, leányiskolák és hölgyek számára. Szerkeszti és ki-
adja V. Fintha Dénes, Pécssett. Ezen még rövid életű, de már is
közkeveltségnek örvendő s a magyar irodalomban valósággal
hézagpótló szakközlöny, technikai okokból havonként egyszer fog
megjelenni 7—10 darab melléklettel.

Szerkesztői üzenet.

— **R. J. Arad.** A küldött cikk jelen számunkból kiszorult. A kö-
vetkező hozni fogja. Az ismertetést köszönjük, de miután jelen számunk ér-
demileg foglalkozik annak tárgyával, nem közölhetjük, annyival kevésbé, mert
a bírálatnak ilyen természetű dolgoknál helye sincsen.

— **B. L. Vác.** Örömmel értesültem, hogy az agglegénnyek-egyesüle-
tének utolsó tagja is meglágyult. Gratulálok.